

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ¹

Vastgesteld 12 november 1991

Het voorbereidend onderzoek gaf aanleiding tot het formuleren van de volgende opmerkingen en vragen.

OPMERKINGEN EN VRAGEN VAN DE CDA-FRACTIE

Algemene opmerkingen

De leden van de **CDA**-fractie hadden dit wetsvoorstel met grote interesse bestudeerd. Na lezing constateerden zij enigszins gemengde gevoelens. Enerzijds namelijk een zeker respect voor de poging om een veelomvattende kaderwet in het leven te roepen met betrekking tot de gezondheid en het welzijn van de gehouden dieren, waarbij niet alleen de eigen intrinsieke waarde van het dier wordt erkend maar waarin ook regels zijn ontworpen voor de toepassing van de biotechnologie, waarbij ethische oordelen een prominente plaats verdienen te krijgen.

Anderzijds echter ook grote vraagtekens bij de kennelijk hoge mate van ambitie achter dit voorstel, zowel qua reikwijdte als qua strekking. Vraagtekens die zich vooral richten op de uitvoerbaarheid en de handhaafbaarheid van een groot aantal onderdelen van de GWW.

De leden van de CDA-fractie gaven er in deze fase de voorkeur aan géén uitvoerige algemene beschouwingen te houden, maar zo systematisch mogelijk de bij deze leden levende vragen (en eventuele bezwaren) te formuleren. Hierbij zal zoveel mogelijk de structuur van de GWW worden gevolgd. In dit verband merkten zij met genoegen op dat de toegepaste hernummering van de wetsartikelen (plus de bijgevoegde transponeringstabel) de leesbaarheid en daarmee de toegankelijkheid van dit wetsvoorstel hadden vergroot.

Alvorens hoofdstuksgewijs hun vragen te geven meenden de leden van de CDA-fractie nog enige algemene vragen te moeten stellen met betrekking tot a) het karakter van de wet en de produktie van de benodigde AMvB's, b) eventuele aansluitingsproblemen met andere wetten, en c) de verhouding tussen nationale en EG- wetgeving. Voor

* Het vorige stuk is verschenen onder nr. 266 van vergaderjaar 1990-1991.

¹ Samenstelling:
Braks (CDA), Coenemans (CDA), (voorzitter),
Vermaat (CDA), Van Kuilenburg-Lodder
(PvdA), Redemeijer (PvdA), Van den Bos
(D66), Mw. Vrisekoop (D66), Ginjaar (VVD),
Luteijn (VVD), Pitstra (Groen Links), Barendregt (SGP), Schuurman (RPF), Veling
(GPV).

wat betreft het karakter van de GWW is in de eerste plaats van belang het streven naar een kaderwet. Dit impliceert dat er een groot aantal AMvB's moet worden gemaakt – mede vanwege het veelal dwingende karakter van de betreffende artikelen – wil de GWW daadwerkelijk effect verkrijgen. De leden van de CDA-fractie wilden in dit verband antwoord op de volgende vragen. Hoeveel AMvB's worden er nu voorzien? Wat is de stand bij de voorbereiding dienaangaande? Wat is het voorgenomen tijdspad?

In de tweede plaats is van belang de – uiteindelijk – gekozen systematiek om in de meeste gevallen te werken volgens het principe «verboden, tenzij het in een desbetreffend AMvB alsnog wordt toegestaan». Dit betekent onder meer het vervaardigen van zogenoemde «positieve lijsten». Op grond van welke algemene criteria ziet men kans zulke «positieve lijsten» naar behoren te vullen? Doen zich voor wat betreft de samenstelling hiervan bijzondere problemen voor? Is het Ministerie bereid om – zo nodig – met het oog op mogelijk «vergeten gevallen» via een overgangsregeling een voorziening te treffen?

Bovendien verzochten deze leden een antwoord op hun vraag naar de effectiviteit van het werken met zo'n algemene kaderwet.

De leden van de CDA-fractie constateerden dat hoewel er zeer vele zaken in deze wet worden geregeld – mede ter vervanging van (delen van) de Veewet, de Runderhorzelwet, de Vogelziektenwet, de Nertsens-Ziektewet, de Bijenwet en de Wet tot wering van besmettelijke ziekten bij knaagdieren – er sprake is van «raakpunten» met evenzeer een groot aantal andere wetten. Zij noemden – in willekeurige volgorde – de Visserijwet 1963, de Vogelwet, de Landbouwkwaliteitswet, de Natuurbeschermingswet, de Jachtwet, de Wet op de Dierproeven, de Wet beschermde uitheemse diersoorten, de Vleeskeuringswet, de Diergeneesmiddelenwet, het Hinderbesluit resp. het Besluit genetisch gemodificeerde organismen, en de relevante verordeningen van organen van publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties zoals het Landbouwschap of Productieschappen.

Deze leden stelden in dit verband de volgende vragen. Welke filosofie is gevolgd bij de afbakening van de inhoud en de grenzen van de GWW? Op welke onderdelen is besloten – tegen een dergelijke algemene systematiek in – om zaken in andere wetten te laten resp. (later) in andere of nieuwe wetten te regelen? Doet dit laatste niet af aan de duidelijkheid van de wetgeving resp. de rechtsgelijkheid of de rechtszekerheid? Bovendien hadden deze leden behoefte aan een meer algemene beschouwing over de mogelijke «raakpunten» van de GWW met de andere relevante wetten.

Ten slotte wezen de leden van de CDA-fractie op het belang van de EG-richtlijnen en andere vormen van Europese regelgeving op het onderhavige terrein. Kan er een compleet en geactualiseerd overzicht worden gegeven van de relevante (concept) EG-regels? In welke mate voorziet de GWW momenteel in de uitvoering van dergelijke voorschriften? Op welke punten dient de nationale wetgeving binnen de komende twee à drie jaren alsnog uit dezen hoofde bijgesteld te worden? Voorts hadden deze leden nog behoefte aan een meer algemene beschouwing van de zijde van LNV over de haalbaarheid resp. de doeltreffendheid van nationale wetgeving voorzover deze op dit vlak afwijkt van de (minimalistische) EG-regelgeving. Hierbij ware tevens in de beschouwing te betrekken het verdwijnen van de controles aan de grenzen na 1992.

Algemene begrippen

Terzake van de artikelen gerangschikt onder hoofdstuk I wilden de leden van de CDA-fractie de navolgende vragen stellen. De GWW richt

zich – op een enkele uitzondering na – op de zogenaamd «gehouden dieren»; is het ontbreken van een definitie van dit begrip niet een bron van allerlei (potentiële) problemen bij de uitvoering van de wet? Was er voorts geen aanleiding om een nader onderscheid aan te brengen – met name in hoofdstuk III – tussen (i) «produktief» gehouden dieren (produktiedieren) en (ii) «consumptief» gehouden dieren (huisdieren)? Kan tevens de actuele stand van zaken worden weergegeven met betrekking tot de voorbereiding van de Raad voor dierenaangelegenheden? Zijn hierbij problemen gerezen met het bedrijfsleven resp. met andere belangengroepen?

Voorziet het Departement nog steeds een Raad met drie afzonderlijke afdelingen?

Gezondheid

Terzake van hoofdstuk II van de GWW informeerden de leden van de CDA-fractie naar de doeltreffendheid van de maatregelen ter wering van besmettelijke dierziekten met het oog op het zogenoemde insleeprisico, met name voor wat betreft de risico's vanuit EG-landen na 1 januari 1993. In welke mate zijn dan nog veterinaire resp. fytosanitaire maatregelen aan de grens effectief toepasbaar?

Voorts wilden deze leden weten in welke mate de GWW een voldoende basis vormt voor een sluitende *identificatie en registratieregeling*. Zijn dergelijke I & R-systemen voor runderen resp. varkens dekkend voor de gehele produktiekolom?

Op welke wijze wordt hierbij rekening gehouden met eventuele bezwaren? Denkt het departement aan een uitbreiding van zulke systemen tot andere produktiedieren?

Wil de bewindsman – zo vroegen deze leden vervolgens – stelling nemen ten opzichte van de recente berichten dat het registratiesysteem door middel van plastic kaarten bij kalveren zou leiden tot allerlei infecties, verzweringen en misvormingen? Ware het niet beter geweest de – reeds van 1 april tot 1 oktober j.l. – uitgestelde invoering van dit systeem *verder uit te stellen*? Hoe staat het overigens met de ontwikkeling van een registratiemethode met behulp van *chips*? Zijn er agrariërs die weigeren aan de bovenbedoelde registratiemethode deel te nemen?

Wat is voorts de strekking van het begrip «mest» in lid 3 van artikel 9? Moet uit dit artikel afgeleid worden dat het wél is toegestaan om bijv. koeien te laten weiden op land dat belegd is met mest uit het eigen bedrijf en niet met mest van het bedrijf van de buurman?

Is de voorgeschreven ontsmetting bij verlating van het perceel, waarop in artikel 26 wordt bedoeld, wel controleerbaar? Zo ja, door welke instantie? Zo nee, is het dan geen loze bepaling? Voorts vroegen deze leden zich af of er inmiddels sprake is van een optimale onderlinge afstemming tussen het gezondheidsbeleid op grond van de GWW en de gezondheidszorg van het bedrijfsleven. Hoe is hieromtrent het oordeel van de bewindsman?

Hoe zijn op dit terrein de financieringslasten verdeeld tussen de overheid en het bedrijfsleven? Worden er op dit punt wijzigingen voorzien? Ten slotte stelden deze leden de vraag welke (eventuele) ontwikkelingen er te melden zijn t.a.v. de vleeskeuring. Op welke termijn kunnen de «binnenlandse» en de «buitenlandse» keuringen gezamenlijk onder een nieuw regime worden gebracht? Welk departement zal daarbij het voortouw hebben te nemen?

Welzijn

Ter zake van hoofdstuk III van de GWW stelden de CDA-leden de volgende vragen. Streeft het departement naar een snelle totstand-

koming van de vele AMvB's die op grond van de artikelen in dit hoofdstuk over het welzijn van dieren moeten worden vervaardigd? Wat is hierbij de (eventuele) invloed van bestaande resp. binnenkort te verwachten EG-richtlijnen? Kan de oplossingsbenadering in dit geval met een aantal concrete voorbeelden worden geadstrueerd? Moet er in dit verband nog rekening worden gehouden met mogelijke wijzigingen in het (Europese) Gemeenschappelijke Landbouwbeleid?

Kan voorts in het bijzonder de actuele stand van zaken worden gegeven met betrekking tot de huisvestingsproblematiek van leghennen resp. kalveren?

Dit wetsvoorstel voorziet in de preventieve toetsing van «seriematig vervaardigde» huisvestingssystemen of onderdelen daarvan (artikel 46). Op grond van welke (soorten) criteria – en met welke onderlinge rangorde – zal beslist worden over de uitkomst van zulke preventieve toetsingen? Wat valt in dit verband te verstaan onder «seriematig vervaardigd»? Is de invoer van niet-toegelaten huisvestingssystemen verboden? Zo ja, hoe wordt zo'n verbod daadwerkelijk geëffectueerd? Hoe zal de Commissie ex artikel 50 worden samengesteld? Wie is aansprakelijk voor de kosten van dergelijke toetsingsoperaties? Wordt hierbij experimenteel getoetst? Wat is in deze het standpunt van het bedrijfsleven?

Vervolgens vroegen de CDA-leden of het mogelijk zal zijn een werkbare inhoud te geven aan de in artikel 43 bedoelde AMvB. Zal deze AMvB inderdaad direct gereed zijn op het moment dat de GWW van kracht wordt?

Hoe is de controle op het zogenoemde «ritueel» slachten geregeld? Welke instantie is hiermee belast? Hoe kan worden voorkomen dat deze vorm van doden onnodig pijn en lijden veroorzaakt; is een gedeeltelijke bedwelming niet te verplichten? Is de bewindsman bereid hierover nader overleg te voeren met de in artikel 44, lid 7 sub a en b genoemde vertegenwoordigers? Hoe kan voorts voorkomen worden dat vlees, geproduceerd door middel van rituele slachtmethoden, in het binnen- en buitenland wordt aangeboden aan willekeurige consumenten? Valt onder artikel 43 resp. 44 tevens de levensbeëindiging van ongewenste (oude en jonge) huisdieren, het levend koken van schaaldieren en het doden van vissen gehouden in een leefnet?

De leden van de CDA-fractie vroegen of artikel 55 ook van toepassing zal zijn op het fokken van huisdieren. Wordt er in dat verband dan tevens gestreefd naar een I & R-systeem?

Naar de mening van deze leden moet – mede gezien de Handelingen van de Tweede Kamer – artikel 61 ruim uitgelegd worden. Is deze veronderstelling juist? Op welke wijze kan effectief opgetreden worden tegen het toenemende verschijnsel om de meest vreemdsoortige «wedstrijden» met resp. tussen – veelal uitheemse – dieren te «organiseren»?

Bevat – ten slotte – de gedrukte tekst van artikel 34, lid 1 – eerste regel – een misstelling?

Biotechnologie

Reeds enige tijd is het parlement in afwachting van de stellingname van het kabinet op het rapport van de Commissie ethiek en biotechnologie bij dieren (Commissie Schroten). Wanneer komt deze officiële reactie? Is het nog steeds de intentie van het kabinet met betrekking tot de genetische manipulatie bij dieren te komen met een apart wetsvoorstel? Is het overigens juist dat het departement van VROM afziet van een eerder aangekondigde wet voor genetisch gemodificeerde organismen? Waarom is dit? Heeft deze beslissing ook invloed op het eerder genoemde beoogde nieuwe wetsvoorstel zijdens LNV?

Van groot belang is – zo meenden de leden van de CDA-fractie – aan

welke algemene en welke concrete criteria de al of niet verlening van een vergunning ex artikel 66 wordt verbonden. Kan nu reeds mededeling worden gedaan over de hoofdlijnen van een dergelijke criteriumstelling?

Zal er daarbij sprake zijn van een absolute, ethisch bepaalde begrenzing? Bestaat er de facto een moratorium zolang de desbetreffende AMvB's niet verschenen zijn?

Op welke wijze wordt er voorzien in een afdoende controle op de naleving van de vergunningsvoorwaarden gedurende het experiment? Welke instantie zal hiermee in concreto belast worden?

Is voor de toepassing van de resp. artikelen uit dit vierde hoofdstuk niet een onderliggende definitie van het begrip «biotechnologie» noodzakelijk, met name voor de handhaafbaarheid? Wordt hierin voorzien in een AMvB?

Aan welke criteria zal de samenstelling van de Commissie Biotechnologie ex artikel 69 worden onderworpen? Kan nu reeds mededeling worden gedaan over de beoogde samenstelling van deze commissie?

Voorts vroegen deze leden naar de verhouding tussen het bepaalde in dit vierde hoofdstuk van de GWW en de Wet op de dierproeven. Is hierbij geen sprake van overlappings resp. van lacunes?

Eenzelfde vraag stelden zij ten aanzien van de Wet diergeneesmiddelen. Ontstaan er geen aansluitingsproblemen vanwege het in de laatste wet niet toegepaste beginsel van het «neen, tenzij»? In welke mate is Nederland op dit vlak in staat een eigen vrije beleidsruimte binnen de EEG te behouden? Is eventueel de import van in Nederland verboden genetisch gemanipuleerde dieren of onderdelen daarvan te voorkomen? Zo ja, langs welke weg? Wordt er een EG-richtlijn verwacht op dit terrein? Eenzelfde vraag terzake van de (eventuele) patenteerbaarheid van genetisch gemodificeerde organismen of dieren.

Agressieve dieren

De CDA-leden informeerden naar de actuele stand van zaken met betrekking tot het verbod op agressieve hondenrassen. Welke concrete rassen zullen verboden zijn? Wordt overwogen dit verbod uit te breiden tot andere al of niet uitheemse diersoorten? Zo ja, welke? Wordt er in dit verband, en zo ja op welke wijze, een overgangsregeling getroffen?

In hoeverre kan artikel 73 clocheren met het «houden» van dieren in dierentuinen of vergelijkbare toestanden?

Wat is de inhoudelijke reactie van de VNG op de strekking van artikel 74?

Fokken van vee

De leden van de CDA-fractie vroegen op dit punt slechts een verhelderende uiteenzetting over het eventuele verschil tussen hoofdstuk VI enerzijds en de afdeling 5 van hoofdstuk III anderzijds.

Financiële bepalingen

De CDA-leden vroegen in dit verband naar een systematisch overzicht van in de eerste plaats de momenteel vigerende (hoofd)regelingen en anderzijds de na inwerkingtreding van de GWW voorziene financiële regelingen. Is er goed overleg gevoerd met het bedrijfsleven? Bestaat er overeenstemming op hoofdlijnen op dit punt?

In het algemeen schrijft de EG – mede ter vermindering van oneerlijke concurrentie – zogenoemde «kostendekkende» heffingen voor. Op welke wijze zorgt het departement in zulke gevallen voor efficiënte uitvoeringsorganen en methoden?

Overige bepalingen

Waarom zijn de artikelen 96 t/m 113 van dit hoofdstuk – vanwege de betere toegankelijkheid van de GWW – niet onder andere hoofdstukken opgenomen?

Impliceert het bepaalde in artikel 110, lid 1 niet een inbreuk op de systematiek van deze wet wanneer het Parlement bepaalde AMvB's slechts als wet wil aanvaarden?

Toezicht en opsporing

De leden van de CDA-fractie meenden vast te kunnen stellen dat gezien de beoogde reikwijdte en de strekking van de GWW, mede ondersteund door de uiteindelijk gekozen systematiek van het «neen, tenzij», verwacht mag worden dat het aantal overtredingen van deze wet in vergelijking met de huidige situatie drastisch zal toenemen. Tegen deze achtergrond waren bij de CDA-leden de volgende vragen gerezen.

Welke voorlichtingsacties zullen van de zijde van het departement gevoerd gaan worden om de Nederlandse burgers – en in het bijzonder de veehouders – op de hoogte te brengen van de vele kwade kansen van wetsovertreding? Wat zijn de voorziene kosten hiervan? Is hiermee al rekening gehouden in de begroting van 1992 van LNV?

Vervolgens wilden deze leden weten welke uitbreiding door het departement wordt voorzien in het ambtelijke opsporingsapparaat teneinde de handhaving van de GWW te waarborgen. Wanneer geen uitbreiding mocht zijn gepland, hoe ziet het departement dan een effectief toezicht op de uitvoering van de GWW? Wanneer is de indiening van het wetsvoorstel Vorderingsrecht belangenorganisaties te verwachten? Is conform de GWW een organisatie als de Dierenbescherming ontvankelijk bij rechtsgedingen welke betrekking hebben op de toepassing van de artikelen uit het vierde hoofdstuk van de GWW?

Slotbepalingen

De leden van de CDA-fractie vroegen voorts of de inhoud van artikel 123 niet een te simpele benadering vormt voor het onverhoopt clocheren van de GWW en de Visserijwet 1963. In concreto vroegen deze leden op grond van welke wettelijke bepaling resp. welke juridische uitleg het welzijn van «gehouden» vissen geregeld wordt geacht. Hoe ruim moet men hierbij het begrip «gehouden vissen» opvatten? Kan dit nader met voorbeelden worden verduidelijkt? Zou het niet beter zijn om de bedoelde Visserijwet zodanig aan te passen, dat hierdoor een integrale regeling op «vissen» ontstaat? Betekent overigens het zelfstandig handhaven van een aparte Visserijwet niet een inbreuk op de algemene systematiek welke gevolgd is bij de GWW?

Kan tevens aangegeven worden welk invoeringsbeleid conform artikel 130 zal worden gevoerd?

OPMERKINGEN EN VRAGEN VAN DE PVDA-FRACTIE

De leden van de **PvdA**-fractie hadden met belangstelling en waardering kennis genomen van het onderhavige wetsvoorstel.

Deze leden waren verheugd over het feit dat na een lange en intensieve voorbereiding een echte Dierenwet tot stand is gekomen en met name dat daarin het z.g. «nee-tenzij» principe als basis is genomen.

Gelet op de genoemde gedegen behandeling was er voor de leden van genoemde fractie nog slechts aanleiding op enkele onderdelen nadere vragen te stellen.

1. Leidt de formulering in artikel 128, waarin de ontvankelijkheid van dierenbeschermingsorganisaties met volledige rechtsbevoegdheid is geregeld tot de conclusie dat dit is beperkt tot zaken, waarin uitsluitend het welzijn van dieren in het geding is.

Is dat niet een te sterke inperking omdat bijv. bij genetische manipulaties, waarbij tevoren vaak moeilijk te overzien is in hoeverre dit het welzijn van dieren nadelig zal beïnvloeden, maar waarbij de aantasting van de intrinsieke waarde van dieren overduidelijk is?

2. Geeft het onderhavige wetsvoorstel voldoende procedurele voorziening om ernstig verwaarloosde dieren tegen de wil van de eigenaar de nodige verzorging te bieden en hen daartoe in voorkomende gevallen aan de beschikkingsmacht van de eigenaar te onttrekken?

Vragenstellers denken hierbij o.m. aan de casus dat in de gemeente Venlo onlangs 58 ernstig verwaarloosde honden na inbeslagname teruggegeven moesten worden op formele strafvorderlijke overwegingen.

3. Kan de staatssecretaris nog eens aangeven waarom rechtspersonen, die de belangen van dieren behartigen in geval van een proces de financieel hooghrenpelige procedure via de president van de rechtbank moeten volgen in plaats van via de kantonrechter?

4. Acht de staatssecretaris de voorgestelde samenstelling van de voorlopige Raad voor Dierenaangelegenheden gelet op haar taakstelling voldoende evenwichtig als daarin slechts 2 vertegenwoordigers vanuit de Dierenbescherming zitting hebben t.o. 3 vanuit het landbouwbedrijfsleven?

5. Op grond van het bepaalde in artikel 44 lid 3 is het slachten van dieren volgens de Israëlitische of de Islamitische ritus zonder bedwelming toegestaan. Is de staatssecretaris bereid na te gaan of de bestaande mogelijkheid tot elektrische bedwelming, als gevolg waarvan het lijden van de dieren aanzienlijk beperkt wordt, in één of andere vorm geïntroduceerd te krijgen?

6. Het is niet geheel duidelijk waar en hoe het welzijn van gehouden vissen is geregeld. Wat is daarbij de relatie met de voorgenomen wijzigingen van de Visserijwet 1963 en wanneer is een wetsvoorstel ter zake te verwachten? Is het het voornemen van de staatssecretaris om het vangen van gekweekte vissen in kweekvijvers onder de werking van de Visserijwet te brengen? Zou onderbrenging in het onderhavige wetsvoorstel niet logischer en dus meer voor de hand liggen?

7. Denkt de staatssecretaris het vrijwel kamerbrede pleidooi in de Tweede Kamer om te komen tot een verbod op gebruik van levende aasvisjes en op gebruik van het leefnet in wetgeving om te kunnen zetten en zo ja, wanneer?

8. Uit wetenschappelijk onderzoek verkregen inzichten dat ook vissen kunnen lijden en dat dat men name het geval kan zijn bij vissen die in hoge dichtheden en vaak in ondeugdelijk water worden gehouden, zouden er toe moeten leiden dat er normen ontwikkeld worden voor de huisvesting van vissen in de aquacultuur. Is de staatssecretaris daartoe bereid en zo ja dienen deze dan niet opgenomen te worden in het onderhavige wetsvoorstel?

9. Zal de gekozen wetssystematiek, t.w. een raamwet waarbij een groot aantal AMvB's moet worden vastgesteld die tegelijkertijd met de

wet in werking moeten treden, niet leiden tot een proces, waarbij de wet gefaseerd wordt ingevoerd en moet niet gevreesd worden dat het nog jaren kan duren voor de wet integraal is ingevoerd? Welk tijdschema staat de staatssecretaris hierbij voor ogen?

10. Wil de staatssecretaris een overzicht verstrekken van de vergunningen die hij tot nu toe heeft verstrekt en aan wie en onder welke voorwaarden teneinde biotechnologische activiteiten daaronder ook onderzoek begrepen, zoals bedoeld in artikel 66 van het wetsvoorstel, mogelijk te maken?

11. Is de conclusie juist, dat t.a.v. het toedienen van productiebevorderende stoffen in afwijking van het algemeen in de wet gehanteerde principe van «nee-tenzij» is gekozen voor de oude systematiek n.l. dat alles wat niet nadrukkelijk is verboden, is toegestaan? Zo ja, waarom is daarvoor gekozen? Immers op dit terrein is het tempo van nieuwe ontwikkelingen zo groot – en derhalve ook de risico's – dat ook hier een vergunningensysteem naar hun voorlopige oordeel wenselijker was geweest.

12. De bewindsman stelt dat de bestaande opsporingsdienst van het Ministerie – de A.I.D. – de controle op de nieuwe dierenwelzijnsbepalingen bij haar overige werkzaamheden kan meenemen. Het kwam de aan het woord zijnde leden voor dat gelet op het huidige takenpakket van de A.I.D., waarbij al vele zaken onvoldoende gecontroleerd kunnen worden, er geen sprake van kan zijn dat de grote hoeveelheid nieuwe regelingen op grond van deze wet tot een adequate controle kan leiden.

Wil de staatssecretaris zijn bovenaangehaalde stelling nog eens, en dan wat concreter, toelichten?

13. Ligt het niet voor de hand om de Inspectiedienst van de Dierenbescherming een substantiële instandhoudingssubsidie te verstrekken opdat het toezicht op de naleving van hetgeen in het onderhavige wetsvoorstel wordt geregeld zo optimaal mogelijk geschiedt?

14. Kan de staatssecretaris toezeggen dat de verdere automatisering in de veehouderij mede ten goede komt aan het welzijn van landbouwhuisdieren en zo ja, hoe denkt hij daaraan vorm en inhoud te geven?

Wat is zijn oordeel over het (12e) rapport van de studiegroep intensieve veehouderij getiteld «Welzijn en computergestuurde veehouderij»?

15. Wanneer is een wijziging van de Wet bedreigde Uitheemse diersoorten te verwachten? Immers ook na het aannemen van de onderhavige wet blijven er t.a.v. bedoelde diersoorten nog tekortkomingen op het terrein van geldende internationale verplichtingen.

16. Is of wordt het verboden:

- a. kalveren te houden in te kleine individuele boxen?
- b. zeugen aan te binden aan een ketting?

17. Geldt het in artikel 45, lid 3 bepaalde ook voor doorvoer en uitvoer van huisvestingssystemen, die niet voldoen aan de eisen gesteld in de in de leden 1 en 2 van dit artikel bedoelde AMvB?

18. Vreest de staatssecretaris dat het invoeren van BTW op de nota's voor door een diergeneeskundige verleende diensten er toe zal leiden dat minder dan gewenst c.q. nodig een beroep op een dierenarts zal worden gedaan en welke consequenties dat zal hebben, gezien vanuit het oogpunt van de gezondheid en het welzijn van dieren?

19. Kan het in het wetsvoorstel neergelegde principe «nee- tenzij» strijdig zijn met Europese wet- en regelgeving?

20. Is de formulering van artikel 47, lid 1 niet zodanig gekozen dat als het er op aankomt de economische belangen bij de aanvaardbaarheid van een huisvestingssysteem de doorslag zullen geven?

OPMERKINGEN EN VRAGEN VAN DE FRACTIE VAN D66

De leden van de fractie van **D66** waren verheugd dat er nu eindelijk een wetsvoorstel ligt, dat een wettelijke basis legt voor bescherming en gezondheid van dieren. Er is enerzijds sprake van een aanzienlijke verbetering vergeleken bij de huidige situatie. Anderzijds blijft er vooralsnog veel ongeregeld, in het bijzonder ten aanzien van misstanden bij de intensieve veehouderij. Ook moet afgewacht worden hoe nadere invulling via de AMvB's zal plaatsvinden.

Ten aanzien van een aantal specifieke onderdelen stelden deze leden de volgende vragen:

1. De leden van de D66-fractie betreurden het dat onder het begrip dierenmishandeling (artikel 36) uitsluitend wordt verstaan «dieren die worden *gehouden*». De vrij in de natuur levende dieren zouden worden beschermd op basis van de Flora- en Faunawet. Doch in het ontwerp Flora- en Faunawet zijn geen afzonderlijke regelingen opgenomen ten aanzien van deze bescherming. Zou het niet meer voor de hand hebben gelegen om in de onderhavige kaderwet een afzonderlijke *welzijns- hoofdstuk* op te nemen, waarin regels worden gegeven ten aanzien van het *vangen en doden* van dieren?

Ook waren deze leden er niet van overtuigd, dat Jachtwet, Visserijwet en Bestrijdingsmiddelenwet vanuit het dierenwelzijn geredeneerd het meest geschikte wettelijk kader zijn voor nadere bepalingen. Kan de staatssecretaris garanderen, dat de beperking van de reikwijdte van het onderhavige wetsvoorstel tot gehouden dieren op geen enkele wijze nadelig zal uitwerken voor het dierenwelzijn? En zo ja, kan hij dat motiveren?

2. Evenals de leden van de fractie van de PvdA vroegen ook deze leden of de staatssecretaris nog steeds van oordeel is dat de inbeslagname-regels van het wetboek van Strafvordering een in alle omstandigheden adequaat instrumentarium bieden om ernstig verwaarloosde dieren tegen de wil van de eigenaar aan diens beschikkingsmacht te onttrekken? Is inmiddels niet uit de praktijk gebleken, dat dit standpunt niet goed vol te houden is?

3. In artikel 123 staat dat krachtens de gezondheids- en welzijnswet voor dieren, niet wordt geregeld wat bij of krachtens de visserijwet in regelgeving wordt vastgelegd. Nu is er een wijziging van de Visserijwet 1963 aangekondigd, waarvan de inwerkingtreding nog wel even kan duren. Is de staatssecretaris van mening, dat een tijdelijke regeling krachtens het onderhavige wetsvoorstel op zijn plaats is om in de leemte te voorzien tot de gewijzigde visserijwet van kracht wordt?

4. De aan het woord zijnde leden achtten het op zichzelf een goed voornemen, om een Raad voor Dierenaangelegenheden in te stellen. De samenstelling zoals de staatssecretaris voor ogen staat, kwam evenals de leden van de fractie van de PvdA ook deze leden evenwel onevenwichtig voor. Landbouw, bedrijfsleven en Dierenbescherming zijn getals-

matig niet gelijk vertegenwoordigd. Wat is de reden voor de ongelijkwaardige positie die aan de Dierenbescherming is toegekend?

Tevens wordt de Dierenbescherming getalsmatig onvoldoende vertegenwoordigd in de afdeling Biotechnologische vraagstukken. Ook zou het de voorkeur verdienen, om op het terrein van de Biotechnologie niet twee onderzoekers, maar één op te nemen, en één deskundige op het gebied van Gezondheid en Welzijn van dieren.

Is de staatssecretaris bereid zijn voornemens op deze punten alsnog aan te passen in de door deze leden gewenste richting?

5. De positie van de Dierenbescherming komt ook aan de orde in artikel 128, waarin gesproken wordt over de civielrechtelijke ontvankelijkheid van rechtspersonen. Deze ontvankelijkheid is beperkt tot zaken, waar uitsluitend het dierenwelzijn in het geding is. Ook de leden van de fractie van D66 achtten dit een te strikte beperking, omdat behalve het welzijn van dieren op zichzelf, ook de intrinsieke waarde van dieren ernstig kan worden aangetast, bijvoorbeeld bij genetische manipulatie. Is de staatssecretaris bereid, ook dit voornemen te heroverwegen?

6. Evenals de leden van de fractie van de PvdA vroegen ook de aan het woord zijnde leden zich af of de financiële drempels voor de voorziene civielrechtelijke procedures niet te hoog zijn, waardoor de betrokken organisaties in de praktijk niet in staat zullen zijn de belangen van dieren langs deze weg naar behoren te behartigen. Deelt de staatssecretaris deze zorg, en zo niet, waar baseert hij zijn optimisme in deze op? Waarom is niet de kantonrechter als competente rechter aangewezen?

7. Artikel 66, lid 1, gaat uit van een verbod op genetische manipulatie op basis van het nee, tenzij principe. T.a.v. de productbevorderende stoffen, zoals groeibevorderaars, BST etc. is van dit principe afgeweken. Kan de staatssecretaris deze uitzondering motiveren?

OPMERKINGEN EN VRAGEN VAN DE VVD-FRACTIE

De leden van de **VVD**-fractie constateerden met genoegen dat na jarenlange en grondige discussies het wetgevingsproces met betrekking tot dit ontwerp van wet thans in de slotfase is beland. Zij spraken daarbij hun verwachting uit dat deze wetgeving gedurende lange tijd in het algemeen als een bevredigend uitgangspunt voor ons handelen zal worden gezien.

De lange tijdsduur van het wetgevingsproces wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de nogal ingrijpende wijzigingen die in het oorspronkelijk ontwerp van wet werden aangepakt. Kunnen de bewindslieden een overzicht verschaffen van de belangrijkste wijzigingen, zowel naar strekking als naar inhoud, zoals die in de loop van de behandeling zijn aangebracht?

Kunnen de bewindslieden in dat verband nog eens duidelijk uiteenzetten waarom het onderwerp genetische modificatie – gezien de grensverleggende aspecten – niet in een afzonderlijke wet is ondergebracht? Kunnen de bewindslieden hun visie geven met betrekking tot het al of niet vermeende belang van experimenten met transgene dieren voor de volksgezondheid? Kan de staatssecretaris aangeven welke ethische grenzen hij hierbij ziet?

Achten de bewindslieden het in dit verband niet van groot belang dat projectbeschrijvingen van te entameren onderzoek en de bereikte resultaten openbaar zijn? Hoe beoordelen zij in dit verband de weigering van het IVO de resultaten van het experiment inzake de bestrijding van mastitis openbaar te maken?

Ook de aan het woord zijnde leden vroegen of de bewindslieden kunnen aangeven waarom bij productiebevorderende stoffen het principe «ja, mits» wordt gehanteerd (artikel 66, lid 1, sub c) en dus is afgeweken van het algemene uitgangspunt «nee, tenzij» (artikel 66, lid 1, sub a en b)?

Kunnen de bewindslieden in dit verband nog nader ingaan op de verhouding tussen de Commissie Biotechnologie bij dieren en de Voorlopige Commissie Genetische Modificatie?

Ook deze leden wezen er op dat noch in het voorliggende ontwerp van wet, noch in het concept van de Flora en Faunawet regels worden gegeven om een beleid mogelijk te maken dat gericht is op het welzijn van vrij in de natuur levende dieren. Kunnen de bewindslieden hier nader op ingaan?

Ook deze leden vroegen of de bewindslieden nog eens nader kunnen beargumenteren waarom in de Raad voor Dierenaangelegenheden niet sprake is van een gelijke vertegenwoordiging van landbouw-bedrijfsleven en dierenbeschermingsorganisaties.

OPMERKINGEN EN VRAGEN VAN DE FRACTIE VAN GROEN LINKS

Gedurende de 11 jaar durende behandeling van deze wet kan zonder meer gesteld worden, dat de aanvankelijke wet, die een veredelde veeziektewet behelsde, aanmerkelijk is verbeterd. Dit blijkt ook uit de titelwijziging (-en welzijnswet). De wet reageert op veranderde opvattingen onder de bevolking. Toch stelden de leden van de fractie van Groen Links dat de wet (zoals meestal) achterloopt op het morele bewustzijn van de bevolking; uit onderzoek blijkt dat 76% van de bevolking de bio-industrie afwijst. Ook deze leden stonden op dit standpunt; deze leden vonden het buitengewoon teleurstellend dat via een PvdA-CDA-motie het verbod op legbatterijen is weggestemd, terwijl toch uit de bestudering van het hele dossier met name de leden van de PvdA-fractie hierover een ferme bijdrage had geleverd en sterke kritiek op de toenmalige regering uitte (citaat: «er is een wereld van verschil tussen de visie van de regering en onze fractie»).

De vraag die de aan het woord zijnde leden zouden willen stellen is de volgende: is een verplichting door de overheid om (pakweg) in drie jaar deze bedrijfstak te laten omschakelen in ecologische veeteelt niet een veel effectievere methode dan allerlei wetsteksten om tot het beoogde doel van rechtdoen aan de «intrinsieke waarde van het dier» recht te doen?

Door de regering wordt gesteld, dat er sprake moet zijn van een zorgvuldig afwegen van belangen en dat er geen sprake van angst hoeft te zijn, dat bij deze afweging dierenwelzijn ondergeschikt is aan economische belangen. Hoe geloofwaardig is deze uitspraak als:

- genetische manipulatie en biotechnologie in het kader van het fokken van dieren niet wordt verboden
- een verbod op pelsdierfokkerijen - n.b. - ten stelligste wordt ontraden?
- als bij vergelijking met andere landen (Zwitserland/Zweden) waar de wetgeving verdergaat onmiddellijk wordt verwezen naar het feit, dat deze landen niet in de EG zitten en de term internationale concurrentiepositie in stelling wordt gebracht
- intensieve veehouderij niet wordt verboden.

In de Memorie van Antwoord, 26 april 1985, pagina 25 staat openhartig: «De houding van de veehouder ten opzichte van zijn dieren is maar zeer ten dele gebaseerd op vrije beslissing en wordt veeleer direct bepaald door de marktverhouding die hen vaak dwingen tot een meer zakelijke benadering van zijn dieren en tot het leveren van een zo

goedkoop mogelijk voedselpakket». Zou de oplossing derhalve niet liggen in het doorbreken van mechanismen die de veehouder zo'n gedrag dicteert? Kan hierbij niet gedacht worden aan hogere prijzen, die consumenten in toenemende mate bereid zijn te betalen en afschaffing van de subsidies op intensieve veehouderij?

Naast deze algemene kritiek stelden de aan het woord zijnde leden de volgende concrete vragen:

– Is het waar dat Denemarken de legbatterijen heeft verboden?

Wat zijn de repercussies hiervan in EG-verband?

– Is het te vergelijken met hun (door EG geaccepteerde) verbod op aluminium blikjes of de voortrekkersrol die minister Nijpels wel durfde te spelen met betrekking tot de driewegkatalysator?

– 1 miljoen vogels gaan jaarlijks dood door hoogspanningsleidingen. Er zijn thans aluminium bollen aangehangen. Wat zijn hiervan de resultaten?

– Ook deze leden vroegen naar het commentaar op de kritiek van de Nederlandse Vereniging tot bescherming van dieren dat de Raad voor Dierenangelegenheden niet evenwichtig (genoeg) is samengesteld? Hierbij denken wij aan het feit, dat in de afdeling Biotechnologische Vraagstukken de Dierenbescherming slechts een zetel bezet.

– Wat vinden de bewindslieden van de suggestie van de aan het woord zijnde leden om de twee onderzoekers op het terrein van de biotechnologie zodanig te selecteren, dat in ieder geval een van de twee een meer kritisch c.q. afwijzend standpunt inneemt?

– Ook deze leden vroegen wanneer de Visserijwet wordt gewijzigd.

Als dit lang duurt achtten ook deze leden het gewenst om op korte termijn maatregelen te nemen tegen het gebruik van levend aas (gehouden vis) en leefnet?

– Wat is het oordeel van de bewindslieden over de uitspraak van de Dierenbescherming, dat de redenering met betrekking tot het vangen van vis in kweekvijvers (moet onder visserijwet vallen) te vergelijken is met het onder de Jachtwet laten vallen van vanuit de stal in de veewagens drijven van rundvee en varkens voor transport naar het abattoir?

– Hoe verklaren de bewindslieden dat bij groeibevorderaars als BST en Clenbuterol van het door U voorgestane «nee-tenzij principe» kon worden afgeweken, vroegen ook de aan het woord zijnde leden.

– Wat is het commentaar op de suggestie van de Dierenbescherming om in de AMvB de formulering op te nemen dat «alle stoffen die voor een normale voeding en drenking van de betrokken dieren gebruikelijk zijn, alsmede stoffen die op voorschrift van een diergeneeskundige, conform de uitgangspunten van de Wet op de Uitoefening van de Diergeneeskunst en Diergeneesmiddelenwet met geneeskundig oogmerk worden toegediend» om op deze wijze de bezwaren (het zou leiden tot een omvangrijke lijst met een veelheid van stoffen) te ondervangen?

– Ook deze leden vroegen wanneer de Flora- en Faunawet wordt herzien. Klopt de vrees, dat dit een zeer langdurige kwestie gaat worden? Als dit zo is, dan waren ook deze leden van mening dat wellicht een afzonderlijk welzijnshoofdstuk noodzakelijk zal zijn voor de vrij in de natuur levende dieren.

– Evenals de leden van de PvdA-fractie vroegen de aan het woord zijnde leden of de gebeurtenissen in Venlo waar 58 honden in beslag werden genomen en een aantal moest worden gedood vanwege de ernstige verwaarlozing geen ander licht hebben geworpen op de stellingname dat de «strafvorderlijke inbeslagnemingsprocedure voldoende zou voorzien in probleemgevallen».

Zo nee, waarom niet? Zo ja, wat zijn hiervan de consequenties?

– Wat zijn de resultaten van het aangekondigde onderzoek naar de praktijken bij het z.g. rallyvissen?

OPMERKINGEN EN VRAGEN VAN DE SGP-FRACTIE

De leden van de **SGP**-fractie hadden met belangstelling van de langdurige behandeling en aangebrachte wijzigingsvoorstellen kennis genomen. Op enkele onderdelen na heeft het wetsvoorstel de instemming van deze leden. Een aantal van deze vragen werd hierboven ook reeds door de leden van andere fracties aan de orde gesteld.

Ter voorbereiding op de plenaire behandeling zagen deze leden de navolgende vragen gaarne voorzien van het antwoord van de regering.

1. Past het aanbrengen van oormerken bij dieren bij de geest van dit wetsvoorstel?
2. Wanneer verschijnt het kabinetsstandpunt op het rapport ethiek en biotechnologie bij dieren?
3. In welk stadium bevindt zich het wetsvoorstel dat een regeling bevat van de genetische manipulatie en de biotechnologie met dieren?
4. Is er reeds een taakstelling geformuleerd voor de Raad voor Dieren-aangelegenheden?
5. Valt vis kweken onder visserij of onder intensieve veehouderij?
6. Waarom worden dierenbescherming en landbouwbedrijfsleven getalsmatig niet gelijk vertegenwoordigd in de Raad voor Dierenaangelegenheden?
7. Is het wel zo juist te stellen dat de gehouden vis niet «tussen wal en schip valt» nu de wijziging van de Visserijwet nog steeds op zich laat wachten?
8. Waarom is het artikel met betrekking tot groeibevorderende en productieverhogende stoffen (artikel 66) niet volgens het principe van «neen, tenzij» geformuleerd?
9. In hoeverre biedt het wetsvoorstel dan wel het Wetboek van Strafvordering een toereikend kader om verwaarloosde dieren tegen de wil van de eigenaar de nodige verzorging te bieden en hen daartoe aan de beschikkingsmacht van de eigenaar te onttrekken?
10. Hoe staat het met de voorbereidingen aangaande de uitvoerings-AmvB's?

VRAGEN EN OPMERKINGEN VAN DE RPF-FRACTIE

Een aantal van deze vragen werd hierboven reeds door de leden van andere fracties gesteld.

1. Aan welk tijdpad wordt gedacht bij de invulling van de vele AMvB's van het wetsvoorstel?
2. Heeft het ministerie naast overleg met de Dierenbescherming ook overleg gehad met de Stichting Rechten voor al wat Leeft? Wordt dat overleg ook gecontinueerd of geïnitieerd bij de nadere invulling van de AMvB's?
3. Inzake artikel 34 lid 2: aan welke dieren wordt daarbij gedacht?

4. Inzake artikel 36 lid 1: Wat moet verstaan worden onder «redelijk doel»?

5. Moeten de punten c en d in artikel 40 in het licht van de leden 2a en 2b van datzelfde artikel niet als overbodig worden gezien?

6. Artikel 44 lid 2: Zijn er inmiddels vorderingen gemaakt in het pijnloos doden van schaal- en schelpdieren en van palingen?

7. Artikel 44 lid 3 en 6: Wordt ervan uitgegaan dat de opgenomen bepalingen inzake het ritueel slachten met de gegeven formuleringen een eindpunt hebben bereikt of zijn er – gezien groeiende protesten – voor de toekomst mogelijke wetswijzigingen te verwachten?

8. Valt onder artikel 45 een verbod op bijvoorbeeld individuele huisvesting van kalveren en zeugen, het aanbinden van zeugen en het houden van waterdieren (eenden) op roostervloeren?

9. Wat wordt in artikel 47 lid 1 onder «andere belangen» verstaan?

10. Artikel 55: Verschilt het houden van dieren in de veehouderij niet zodanig van de «luxe» van de «bontfokkerij», dat met betrekking tot het fokken van pelsdieren veel stringenter eisen gesteld dienen te worden op grond van welzijn of gezondheid van dieren of dat zelfs die fokkerij verboden zou dienen te worden?

Biotechnologie en genetische manipulatie

11. Artikel 66 lid 3a: Wat wordt onder «onaanvaardbaar» verstaan?

12. Artikel 66 lid 3b: Hoe wordt de inhoud van ethische bezwaren gevuld en getoetst?

13. Zijn de in artikel 67 lid 1b genoemde effecten van genetische manipulaties van tevoren te bepalen?

14. Wanneer wordt de commissie biotechnologie bij dieren ingesteld? Is het waar dat de regering overweegt eerst een Voorlopige commissie biotechnologie bij dieren in te stellen? Indien ja, welke wettelijke basis bestaat daarvoor?

15. Wanneer kan een definitief standpunt van de regering worden verwacht inzake het rapport «Ethiek en biotechnologie bij dieren»?

16. Hoever is de regering gevorderd met de AMvB betreffende genetische manipulatie van dieren?

17. Wanneer kan de toegezegde wet betreffende genetische modificatie van planten en dieren worden verwacht?

18. Op welke gronden valt het door het Leidse bedrijf Genefarming gedane verzoek om kalveren resistent te maken tegen mastitis onder het wetsprincipe van «nee, tenzij»?

19. Welk standpunt wordt overeenkomstig het wetsvoorstel ingenomen betreffende het inbrengen van menselijke genen of mens-identieke genen in de genetische structuur van dieren?

20. Welk standpunt volgt uit het wetsvoorstel met betrekking tot een blijvend verbod van BST en PST?

21. Hoe moet embryo transplantatie binnen de veehouderij in het licht van het wetsvoorstel worden beoordeeld? Hoe kan bij toepassing van embryo transplantatie in de veehouderij genetische uniformering en genetische erosie worden voorkomen? Is er in dit licht een verbod van het kloneren van dieren te verwachten of zullen daaraan bepaalde grenzen worden gesteld? Zo ja, welke dan?

22. Wordt in de te verwachten herziene Wet op de Dierproeven aandacht gegeven aan experimenten met transgene dieren?

De voorzitter van de commissie,
Coenemans

De griffier van de commissie,
Dijkstra-Liesveld